

הדף היומי בבלי: מסכת בבא בתרא דף קנ"ה
הדף היומי בהלכה: סימן רל"ה מסעיף ב' עד סעיף ג'
המוסר היומי: שם עולם פרק כ"ב 'ועוד יש להתבונן' עד 'והנה מתחלה'

לוח
לימוד
יומי

הזכויות שבהן מפתה היצר הרע את האדם

מהנלמד החודש במוסר ב'דף היומי בהלכה'

וכן לדבר עבירה, כשהיצר טוב רוצה למונעו מזה הוא מקטינו שאינו כל כך דבר עבירה כמו שהוא חושב, ולפעמים מפתהו שאינו עבירה כלל, ושולח שלוחיו דהיינו כח החמדה וכח התאוה וכל הכעס לפי הענין שצריך אז, ומזרזהו לגמור הענין כפי רצונו, דהיינו בזריזות יתירה.

ולפעמים כשהוא רוצה לדבר לשון הרע על חברו כשהוא רואה עליו איזה דבר שאין טוב כל כך, הוא משתמש בזכויות המגדיל, ומגדיל העוולה מאוד מאוד וכן כשהיצר מפתהו להתגאות הוא משתמש בכל מיני עצה על איזה מעלות טובות קצת שיש בידו ועל כן הוא משתמש אז בזכויות המגדיל ועל עבירות שידע בנפשו שעבר עליהן הוא מקטין בעיניו.

ובאמת הדבר צריך להיות בהיפך, כי על פעולותיו של חברו נצטוונו "בצדק תשפוט עמיתך", ועל פעולותיו של עצמו אף אם טובות הן לפי הנראה, כשיתבונן בהן היטב ולא ירמה את עצמו ימצא שיש בהן כמה מיני פחיתות שלא נשלמו בפרטיהן הצריך להן, או שעשאו להתפאר בהן, ואף אם עשאו הכל כדין, מה חשובות הן כנגד הטובות שקבל מאת הבורא ית' כל ימי חייו.

שם עולם - חלק ב' שער ההתחזקות פרק ג'.

והנה אנו רואין בחוש בעוונותינו הרבים, כשהאדם עוסק באיזה עסק ורואה ממנו סימן ברכה הוא שמח בעסקו ועושהו בזריזות ולא בעצלתיים, וא"כ ע"פ אמת היה לנו לפי זה לעשות כל מצוה בזריזות ושמחה יתירה, ולהיפך ח"ו עשיית העבירה אפילו אם יצרו מתגבר עליו ואינו יכול להעבירו על דעתו היה לו לעשות על כל פנים בעצלתיים כמו שאדם מוכרח לעשות איזה ענין וידע שבסוף יענש עבור זה, ואנו רואים בחוש בעוונותינו הרבים היפוך כל זה.

אבל סיבת הדבר כי אמרו חז"ל, יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, שנאמר "צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ה' לא יעזבנו בידו וגו'". ועל כן הוא ממש כמו צופה שמעמידן אותו בראש המגדל לראות אם בא האויב וכדומה לזה.

והנה ידוע שהצופה יש לו כמה מיני זכויות [שפאקטיוו], לקרב הראיה ולהרחיקו ולהגדילו ולהקטינו והיצה"ר שהוא ערום גדול מתנהג גם כן באופן זה, דהיינו כשהיצר טוב מייעץ לאדם לעשות איזה דבר טוב אם הוא רואה שיכול לפתותו ולמונעו מזה, מה טוב. ואם לאו, על כל פנים מקטינו ומפתהו שדבר זה איננו דבר טוב כל כך, ומפיל עליו עצלות ותרדמה כי שיעשהו על כל פנים שלא בשמחה כלל.

מתי מותר לאכול ארוחת ערב?

החל מחצי שעה לפני צאת הכוכבים, אסור לאכול פת בכמות של יותר מ'כביצה' - ובמידות זמננו: יותר מ־45-100 סמ"ק, לשיטות השונות - בטרם יקרא קריאת שמע של ערבית, מחשש שהסעודה תמשך, או שתגרום לו לעייפות ולהרדמות, וישכח לקרוא קריאת שמע. והחל מצאת הכוכבים אין לאכול סעודה בטרם יתפלל תפילת ערבית. ואם עבר והתחיל בסעודה בזמן האסור, יפסיק עד לאחר שיקרא קריאת שמע. ואם התחיל בהיתר, דהיינו שהתחיל בסעודה יותר מחצי שעה לפני צאת הכוכבים - אינו צריך להפסיק את סעודתו אלא בכדי שישאר זמן המספיק לקריאת שמע ולתפילת ערבית. וראה שו"ע רלב, ג, ומשנ"ב לד-לה. [שו"ע ב, ומשנ"ב טו, יח, יט, כ ורכא; ביאורים ומוספים דרשו, 42]

האם מותר ללמוד לפני תפילת ערבית?

כשם שאסור לאכול סעודה החל מחצי שעה לפני צאת הכוכבים כל עוד לא קרא קריאת שמע של ערבית, כנ"ל, כך אסור לישון - ואף אם בדעתו לישון רק מספר דקות - וזאת מחשש שמא תמשך שנתו ולא יקרא קריאת שמע של ערבית. וכמו כן, אסור לעסוק בזמן זה בכל עיסוק העשוי להמשך ולהסיח את הדעת ממצות קריאת שמע (ראה שו"ע רלב, ב); ויש אומרים שכל מלאכה אסורה. ויש שמצדד להתיר כל עיסוק שהוא, מלבד סעודה, עד לצאת הכוכבים. ואם התחיל במלאכה לאחר הזמן האסור, דינו כנ"ל. ולימוד תורה מותר לכל הדעות עד לצאת הכוכבים, ואדרבה, מצוה היא. ואם דרכו להתפלל ערבית בציבור במנין קבוע, מותר ללמוד אף לאחר צאת הכוכבים. [משנ"ב יז, שעה"צ יח-יט, וביה"ל ד"ה ואם; ביאורים ומוספים דרשו, 30; וראה משנ"ב כז, ושעה"צ לו]

האם שעון מעורר נחשב כ'שומר' לתפילת ערבית?

מי שהעמיד 'שומר' שיזכיר לו לקרוא קריאת שמע של ערבית ולהתפלל, רשאי לאכול ולעשות כל מלאכה אף לאחר צאת הכוכבים. ובתנאי שה'שומר' אינו אוכל בעצמו סעודת פת, ולא עוסק באחד העיסוקים האסורים הנ"ל. וניתן להעמיד קטן כשומר. וכשיש חשש לשכרות לא מועיל שומר; ויש אומרים שבכל סעודה גדולה, כסעודת נישואין, ברית מילה וכדומה, לא מועיל שומר. ושעון מעורר - נחלקו הפוסקים אם נחשב כשומר, ויש שהקלו רק באכילה, ולא בשינה, כיון שיש לחשוש שיכבה וינמנם מעט וישקע בשינה. ופתק לתזכורת אינו נחשב כשומר. ויש שכתב שבשעות שרוב בני האדם יִשְׁנִים, אין העמדת שומר מועילה, כיון שיש לחשוש שהשומר יִרְדָּם. [משנ"ב יז-יח; ביאורים ומוספים דרשו, 28, 33 ו־34]

אתמול למדנו

- ישנם מקומות שבהם התאספות הציבור פעמיים כרוכה בטרחה גדולה, וגם יש ביניהם כאלו שאילו לא יתפללו בציבור יתכן שלא יתפללו כלל, ולכן נהגו להתפלל מנחה וערבית יחד בזמן שבין פלג המנחה לצאת הכוכבים. והנמצא במקום כזה, ולא מתקיים בו 'מנגן' נוספים לערבית לאחר צאת הכוכבים - נחלקו הפוסקים אם יתפלל עמהם, או שיקרא ויתפלל ביחידות לאחר צאת הכוכבים.
- מי שקרא קריאת שמע לפני צאת הכוכבים, חייב לשוב ולקוראה לאחר צאת הכוכבים. וצריך לקרוא את כל שלוש הפרשיות: 'שמע', 'והיה אם שמוע' ו'יאמר'.

מחר נלמד

- עד מתי זמן קריאת שמע של ערבית מדאורייתא?
- באיזה מקרה ניתן לקרוא קריאת שמע של ערבית לאחר עלות השחר?
- מה עדיף - תפילת ערבית ביחידות לפני חצות או בציבור לאחר חצות?